

2011-10-05

Om allt inte rymms

Analys av alternativa placeringar av delar av Stadsbibliotekets samlingar

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Sammanfattning	3
1. Tidigare beslut och utredningsuppdrag.....	4
2. Dokumentets syfte	4
3. Vad är ”publikt”?	4
4. Verksamhetens prioriteringar - om allt inte ryms	5
4.1 Media för barn och unga hålls samman.....	5
4.2 Samlad lösning för Sveriges depåbibliotek	5
4.3 Öppna och integrerade samlingar på Stadsbiblioteket	6
5. Alternativa lokaler	7
5.1 Allt i väven	7
5.2 Samla Sveriges depåbibliotek i Idun 1	7
5.3 Olika varianter med lokaler i närheten av väven.....	8
5.4 Tänka helt nytt i annan stadsdel	8
5.5 Andra alternativ som prövats, men valts bort.....	9

Sammanfattning

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade 2011-09-27 att ”biblioteksdepån helt eller delvis kan placeras i annan fastighet för att prioritera större publika ytor”. Beslutet innebär ett uppdrag till verksamheten att, ”tillsammans med fastighet, utreda olika alternativa placeringar såväl inom Kulturväven som i externa fastigheter”.

Dokumentet, är ett underlag till projektledningen för Kulturväven men också ett dokument för intern kommunikation. Det redovisar biblioteksledningens prioriteringar om allt inte ryms i Kulturväven samt redovisar för- och nackdelar med några olika alternativa fastigheter.

Några slutsatser är:

- Media för barn och unga ska hållas samman.
- Sveriges depåbibliotek måste få en samlad lokallösning, även om den lösningen inte blir i Kulturväven.
- Stadsbibliotekets samlingar i öppna hyllor och magasin ska integreras och göras publikt tillgängliga.
- Av de alternativa lokaler som Umeå kommun Fastighet har föreslagit är Njord 28 den mest intressanta men behöver utredas ytterligare.

1. Tidigare beslut och utredningsuppdrag

Kulturnämnden beslutade 2011-05-23 att ”nuvarande stadsbibliotek med verksamhetsinnehåll ingår som en del av Kulturväven och flyttas fullt ut från nuvarande plats”.

Projektledningen för Kulturväven har i missiv till kommunstyrelsens arbetsutskott (2011-09-19) föreslagit ”att biblioteksdepån helt eller delvis kan placeras i annan fastighet för att prioritera större publika ytor”.

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade 2011-09-27 i enlighet med projektledningens förslag. Beslutet innebär ett uppdrag till verksamheten att, ”tillsammans med fastighet, utreda olika alternativa placeringar såväl inom Kulturväven som i externa fastigheter”.

2. Dokumentets syfte

Dokumentet är ett underlag till projektledningen för Kulturväven, men har skrivits med syfte att det även ska kunna utgöra ett underlag för att internt kommunicera biblioteksledningens överväganden.

Ur ett verksamhetsperspektiv är det angeläget att få pröva alternativa lösningar förutsättningslöst och med fokus på verksamhetsutveckling. Dokumentet redovisar biblioteksledningens prioriteringar för verksamheten (oavsett lokalisering) samt analys av de förslag på alternativa lokallösningar som Umeå kommun Fastighet föreslagit.

På grund av den korta handläggningstiden har det funnits små möjligheter att skapa förutsättningar för medarbetares delaktighet. Dialog har bara kort kunnat ske med ett litet urval medarbetare. Samverkan med berörda fackliga organisationer har begränsats till ett snabbt inkallat informationsmöte. Det är inte tillfredsställande med tanke på frågans stora betydelse både för biblioteksverksamhetens framtida utveckling och för medarbetares framtida arbetssituation.

Den snabbhet som arbetet med Kulturväven kräver gör att det behövs en plan för hur samverkan ska ske i det fortsatta arbetet.

3. Vad är ”publikt”?

Bakgrunden till utredningen är ett behov av att kunna prioritera publika ytor i Kulturväven. Det är helt i linje med tidigare inriktningsbeslut för en utveckling av *Staden mellan broarna*; att med kulturens hjälp, utveckla Umeås centrum genom att låta området präglas av mötesplatser, kulturella aktiviteter, upplevelser, småskalig handel, serveringar ”och annat som bidrar till att området är befolkat, tryggt och levande året om”.

Kulturväven ska prioritera publika ytor, men idag saknas kriterier för hur man ska bedöma verksamheterna ur detta perspektiv. Hur många besökare ska en verksamhet ha för att klassificeras som publik? Det behövs också en analys av vilka behov

verksamheterna har av kontor, magasin, förråd med mera för att kunna verka ”publikt” – och vilka av dessa behov som accepteras som en del av Kulturväven.

Stadsbiblioteket är en av Umeås mest besökta offentliga platser. 2010 besöktes biblioteket av 780 000 besökare vilket motsvarar ungefär 2 500 besökare per dag. Stadsbibliotekets verksamhet bygger på en stor samling media som i sin tur kräver yta.

4. Verksamhetens prioriteringar - om allt inte rymms

Nedan redovisas verksamhetens viktigaste prioriteringar om allt inte rymms i Kulturväven. Syftet är att, utifrån de mål som finns för biblioteksverksamheten, hitta lösningar som bidrar till att öka tillgängligheten till bibliotekets samlingar, behålla möjligheten till personalsamverkan och samnyttjande andra resurser, minska kostnader och transporter, öka graden av självbetjäning samt säkerställa Umeås två nationella uppdrag (Sveriges depåbibliotek och Informations- och lånecentralen).

4.1 Media för barn och unga hålls samman

Barn är en prioriterad målgrupp för biblioteken. Ett barnperspektiv innebär en nära och direkt tillgång till äldre barnlitteratur och dubletter. Den magasinerade barnlitteraturen är relativt liten (sammanlagt 270 hyllmeter) och föreslås placeras i kompakthyllor i direkt anslutning till de öppna hyllorna för övrig media för barn och unga. Därför är det viktigt att all media som riktar sig till barn och unga finns i Kulturväven.

4.2 Samlad lösning för Sveriges depåbibliotek

Sveriges depåbibliotek (det enda i Sverige) är ett centralt, av folkbiblioteken gemensamt uppbyggt, nationellt fjärrlånebibliotek. Depåbiblioteket har stora samlingar med äldre litteratur som växer i den takt som biblioteken i Sverige levererar. Verksamheten utförs på uppdrag av Kungliga biblioteket och finansieras helt av statliga medel.

Samlingarna är idag splittrade på dels en lokal i Stadsbibliotekets källare och dels i en lokal på Umestan. En lokal förhyrs även på Västerslätt för ett särskilt, och tidsbegränsat, uppdrag.

Uppskattad tillväxt av Sveriges depåbiblioteks samlingar är 400 kvadratmeter under en tioårsperiod. Tillsammans med nuvarande lokaler på 500 respektive 400 kvadratmeter ger det ett sammanlagt behov av 1 300 kvadratmeter anpassade för kompakthyllor, fukt- och brandsäkrade samt lätt åtkomliga för transport av boklådor.

För att säkerställa det nationella uppdraget måste depåbiblioteket få en samlad lokallösning, även om den lösningen inte blir i Kulturväven. En samlad lösning ger förutsättningar till snabbare leveranser av beställt material, att mindre arbetstid läggs på hämtning och lämning samt innebär färre transporter.

Om lokalkostnaderna blir väsentligt mycket högre jämfört med idag finns en risk för att Kungliga biblioteket inte är beredd att betala vad det kostar och drar tillbaka uppdraget. Detta skulle tala för att söka en lösning i en annan fastighet än Kulturväven, men en förutsättning är då att den ligger i nära anslutning till Stadsbibliotekets samlingar.

För bästa möjliga service till umeborna vad gäller äldre och mer specialiserad litteratur är närhetsprincipen viktig. Ett annat skäl är att det finns en nära personalsamverkan mellan Informations- och lånecentralen, Stadsbiblioteket och Sveriges depåbibliotek. Samma medarbetare arbetar alltså med såväl Sveriges depåbiblioteks som Stadsbibliotekets samlingar.

Ytterligare ett skäl är att en geografisk närhet mellan Sveriges depåbiblioteks och Stadsbibliotekets samlingar är att umeborna då får tillgång till den specialistkompetens som medarbetarna på Sveriges depåbibliotek har samt möjligheterna till samordnad katalogisering och klassificering ökar.

4.3 Öppna och integrerade samlingar på Stadsbiblioteket

Bibliotekens mediasamlingar är basen för bibliotekens service och tjänster. Bibliotek ska, till skillnad från bokhandeln, erbjuda en mediasamling som är attraktiv och efterfrågad under många år. Alla bibliotek måste dock inte ha allt, men Stadsbiblioteket, som det största biblioteket i Umeå, noden i Umeåregionsamarbetet och en av Sveriges tre informations- och lånecentraler, ska dock tillhandahålla de stora volymerna med mer specialiserad och lågfrekvent media.

Stadsbibliotekets magasin inte är detsamma som förråd, lager eller arkiv, utan en aktiv, men något mindre frekvent del av biblioteket. Många bibliotek har idag samlingarna i magasin publikt tillgängliga, även om de är placerade i kompakthyllor.

En medieplanering¹ pågår på Stadsbiblioteket som kommer att ge riktlinjer för framtida tillväxtbehov, vad som ska sparas i magasin och vad som ska stå i öppna hyllor. Det är framför allt tillväxten av offentligt tryck och periodika som är omfattande. Planeringen är att i slutet av 2011 kunna göra en bedömning av framtida volymer.

Ur ett verksamhetsperspektiv är flytten till en ny lokal en möjlighet att ge besökarna en möjlighet att själv botanisera bland samlingarna, öka tillgängligheten och nyttjandegraden av den äldre samlingen samt införa självbetjäning även för lån från samlingarna i magasin.

Kravet på öppna och samlokaliserade magasin är så pass viktigt att vi beredd att pröva en minskning av Stadsbibliotekets samlingar i magasin. Detta förutsätter dock att Sveriges depåbibliotek finns i nära anslutning till Stadsbiblioteket.

¹ Medieplanering är en metod för att kvalitetssäkra bibliotekens förvärv och beståndsöversyn.

5. Alternativa lokaler

Projektledningen för Kulturväven har begärt konsekvensbeskrivningar (fördelar och nackdelar ur verksamhetsperspektiv) för följande alternativ:

1. Allt i väven
2. Behålla magasin i nuvarande bibliotek
3. Några olika varianter på möjliga lokaler att hyra in att nyttja i närheten av väven
4. Tänka helt nytt i annan stadsdel
5. Annat

Umeå kommun Fastighet har gjort en inventering av alternativa lokaler som kan komplettera Kulturväven. De förslag som nämnts är:

- Heimdal (Kulturväven)
- Njord 28 (f.d. Socialtjänstens hus): 1 500 kvadratmeter i källarplan samt 1 100 kvadratmeter i gatuplan.
- Idun 1 (nuvarande Stadsbiblioteket): 1 536 kvadratmeter i källarplan, 3 060 kvadratmeter i gatuplan
- Brage 6 (Tullkammaren): 600 kvadratmeter i sutterängplan
- Kvarteret Forsete plan 4 (2 trappor) 1 000 – 1 500 kvadratmeter och plan 5 (3 trappor) 1 000 – 1 500 kvadratmeter.
- Backen 8:6 (f.d. Umebygdens sjukhem): 793 kvadratmeter i källarplan, 811 kvadratmeter i bottenplan samt 820 kvadratmeter en trappa upp.

Bibliotekets ledning har prövat dessa alternativ utifrån de inriktningsbeslut och visioner som finns för framtidens bibliotek i Umeå. Bedömningar har gjorts utifrån tidigare redovisade prioriteringar (se avsnitt 4).

5.1 Allt i väven

Den lokalbehovsanalys för stadsbiblioteket som togs fram i maj i år utgår ifrån kulturnämndens beslut 2011-05-23 ”att nuvarande stadsbibliotek med verksamhetsinnehåll ingår som en del av Kulturväven och flyttas fullt ut från nuvarande plats”.

Dokumentet ger en omfattande beskrivning av de möjligheter som finns med att samla hela stadsbibliotekets verksamhet i Kulturväven. Där finns också en lista med konsekvenser och eventuella risker.

5.2 Samla Sveriges depåbibliotek i Idun 1

Ett alternativ kan vara att samla Sveriges depåbiblioteks samlingar i Idun 1 (Stadsbibliotekets nuvarande lokaler). Av arbetsmiljöskäl förordar vi gatuplan. För att avlasta Kulturväven skulle även Stadsbibliotekets samling med det offentliga trycket (Svensk Författningssamling, riksdagstryck, Sveriges officiella statistik (SOS), statens offentliga utredningar (SOU)) kunna placeras här.

SWOT Samla Sveriges depåbibliotek i Idun 1	
STYRKOR	SVAGHETER
<ul style="list-style-type: none"> • En samlad lösning för Sveriges depåbibliotek. • Lastbrygga och goda transportmöjligheter finns redan. • Idun är kommunens egna lokaler. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geografisk splittrad verksamhet minskar möjligheterna till personalsamverkan
MÖJLIGHETER	HOT
<ul style="list-style-type: none"> • ”Avlastar” Kulturväven med 787 hyllmeter offentligt tryck. 	<ul style="list-style-type: none"> • Högre lokalkostnader jämfört med idag • Andra förutsättningar om fastigheten säljs

5.3 Olika varianter med lokaler i närheten av väven

Brage 6 (Tullkammaren) är intressant då den ligger i direkt närhet till Kulturväven, men de 600 kvadratmeter som är möjliga att förhyra räcker inte.

Kvarteret Forsete bedöms inte intressant då det dels är en lösning som inte ligger i gatuplan (vilket försvårar transporter) och dels troligtvis innebär en högre kostnad då det är en nybyggd fastighet.

Med hänsyn till de förslag som finns är det Njord 28 (f.d Socialtjänstens hus) som bäst motsvarar verksamhetens behov. Fördelar respektive nackdelar med en sådan lösning redovisas nedan. En särskild lokalbehovsanalys behöver göras tillsammans med en fördjupad utredning om fastighetens behov av lokalanpassningar.

SWOT: Samla Sveriges depåbibliotek i Njord 28	
STYRKOR	SVAGHETER
<ul style="list-style-type: none"> • Geografisk närhet till Kulturväven • Tillgång till hiss och lastbrygga • Likvärdig eller lägre lokalkostnad jämfört med idag 	<ul style="list-style-type: none"> • Geografisk splittrad verksamhet minskar möjligheterna till personalsamverkan
MÖJLIGHETER	HOT
<ul style="list-style-type: none"> • ”Avlastar” Kulturväven med 787 hyllmeter offentligt tryck • Möjlighet att öppna verksamheten och visa på delar av den unika äldre samlingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Anpassningar till verksamhetens krav är ej utrett.

5.4 Tänka helt nytt i annan stadsdel

Ett alternativ som ska prövas är att tänka helt nytt i en annan stadsdel. Det skulle kunna vara att det i Kulturväven endast blir ett mindre ”centrumbibliotek” med

aktuellt och högfrekvent material och att stora delar av Stadsbibliotekets samlingar placeras i en annan lokal.

I Umeå kommun Fastighets inventering är det Backen 8:6 (f.d. Umebygdens sjukhem) som nämns som sådant alternativ. Det är ett alternativ som inte alls svarar mot verksamhetens behov och väsentligt minska tillgängligheten för besökarna.

SWOT: Backen 8:6	
STYRKOR	SVAGHETER
	<ul style="list-style-type: none"> • Närhetsprincipen går förlorad • Splittrade samlingar • Minskad tillgänglighet • Långa geografiska avstånd försvårar personalsamordning • Ökade transporter
MÖJLIGHETER	HOT
<ul style="list-style-type: none"> • ”Avlastar” Kulturväven 	<ul style="list-style-type: none"> • Anpassningar till verksamhetens krav är ej utrett.

5.5 Andra alternativ som prövats, men valts bort

Möjligheten att samlokalisera bokbussen med ett närbibliotek är ett alternativ som prövats men valts bort. Skälet är bokbussens behov av direkt närhet till Stadsbibliotekets samlingar. I bussen ryms bara cirka 3 000 volymer varför kompletteringar görs dagligen mellan varje tur. Ett annat skäl är behovet av personalsamverkan mellan bokbussen och Stadsbiblioteket.

En annan möjlighet som prövats men valts bort är att samlokalisera skolbiblioteksservice (SBS) med en skola. Verksamheten har ett starkt samband till Stadsbibliotekets barn- och ungdomsenhet med daglig kunskapsöverföring mellan de båda verksamheterna. Medarbetarna på SBS har också en del av sin tjänst placerad på Stadsbiblioteket. Modersmåls lärare som undervisar i arabiska, persiska, engelska, finska, spanska med flera av de modersmåls språk som finns representerade i Umeå, använder Stadsbibliotekets stora samlingar med litteratur på dessa språk som komplement till lådorna från SBS.

SBS serverar kommunens alla skolor med dagliga leveraser av boklådor. Transporter till de kommunala skolorna sker via kommuntransporten. De fristående skolorna hämtar själva varför ett centralt läge är viktigt.